

Emica Antončič

Feminizem v praksi

V tematskem sklopu o feminizmu v prejšnji številki Dialogov je Mirjana Ule zapisala, da neoliberalni družbeni modeli sicer zagotavljajo enakost spolov v javni in zasebni sferi, vendar nadaljujejo s prikrito diskriminacijo, ki pa je mlade ženske pogosto ne prepoznajo in se ji tudi ne upirajo na organiziran način. V tematski številki sami in kasneje na javni predstavitvi in debati ob izidu se je tudi pokazalo, kaj danes sestavlja slovenski feminizem. Po eni strani so tu še zmeraj starejše feministke – družboslovke, ki so še v okviru nekdanje Jugoslavije v sedemdesetih in osemdesetih letih s svojimi raziskavami družbenega položaja žensk neposredno vplivale na spremembe zakonodaje in družbene ureditve v prid enakopravnosti spolov, in zdi se, da te najbolj jasno vidijo tudi današnji položaj. Na drugi strani je mlajša skupin teoretičark, ki so se zapisale poststrukturalizmu in psihoanalizi in ki objavljajo svoje razprave v jeziku, nedojemljivem tudi večini izobraženih žensk, ter vztrajajo v varnem slonokoščinem stolpu teorije, ki nima nikakršne neposredne zveze z vsakdanjim življenjem množice žensk. Na tretji strani so okružki aktivističnega gibanja: to so danes lezbijke kot stigmatizirana, marginalna družbena skupina, in skupina sindikalnih aktivistk, ki se borijo za staro pravdo – npr. ohranitev olajšav za ženske v novi pokojninski zakonodaji, kar pa hkrati pomeni tudi pristajanje na dejansko neenakopraven položaj žensk v družbi. Vse te izgubljajo boj z desnim antifeminizmom, ki je po osamosvojitvi Slovenije dobil nov, javni zagon. Izgubljajo pa ga prav na področju javnosti, javnega mnenja, medijev in tega, čemur rečemo miselnost ali mentaliteta. In izgubljajo ga predvsem v vrstah svojega spola.

Vse javne izjave in intervjuji s slovenskimi feministkami ob letošnjem 8. marcu so se ukvarjale z vprašanjem, kje ženske še nismo enakopravne moškimi in kako delujejo nove konservativne ideologije. Nikjer pa nisem zasledila, da bi se feministke izrecno spraševale o konservativizmu in tradicionalizmu znotraj lastnega spola. Kako se na primer soočiti z dejstvom, da je danes predsednica najbolj konservativne politične stranke v Sloveniji ženska? In da ta ženska javno oporeka pravici istospolnih partnerjev do posvojitve otrok, kot ga predlaga nov družinski zakonik, in da to odrekanje pravic zadeva v 98 % prav lezbične pare? Če bo prišlo do referenduma o tem vprašanju in bo (kot pravi kolega Boris Vezjak) odločalo večinsko mnenje, ki pa ni nujno zavezano znanju in resnici, ali bo pravica manjšine spet preglasovana? Ali se bo takrat morda kakšna feministka vprašala, kako so glasovale ženske? Pred devetimi leti, ko je na referendumu padla pravica samskih žensk do umetne oploditve, ni – kolikor mi je znano – nihče tega rezultata analiziral s stališča ženske populacije. A dobra polovica slovenskih volivcev so vendarle ženske in četudi bi vsi moški glasovali proti (pa niso), bi lahko solidarnost ženskih volivk samskim izglasovala to pravico. Pa je ni, torej o ženski solidarnosti do manjšine znotraj lastnega

spola ni mogoče govoriti. In tudi ni mogoče govoriti o ženskah kot enotni populaciji. Kaj so na primer imele v glavah vse tiste znane Slovenke (tipično so bile izbrane predvsem pevke, misice in igralke), ki so na neki okrogli mizi komercialne televizije ob lanskem dnevu žena pristale na voditeljev koncept obravnave ženskega vprašanja kot vprašanja odnosa do lastnega telesa in zunanosti in so odgovarjale na neumna vprašanja tipa »Kako skrbite za svojo zunanost, kaj vam pomeni vaše telo, ali bi se odločile za plastično operacijo?« in se temu niso uprle? V vseh teh primerih gre za pristajanje žensk na neko ustaljeno miselnost, mentaliteto, ne da bi jo uspele reflektirati.

A miselnost se v času vendarle spreminja. Nekdanja Jugoslavija je v ustavo iz leta 1974 kot prva država na svetu vpisala pravico človeka, da svobodno odloča o rojstvu svojih otrok. Republika Slovenija je potem leta 1977 v svoj zdravstveni zakon umetno prekinitev nosečnosti zapisala kot medicinski poseg, ki se opravi na zahtevo nosečnice, vse to pa je bilo potrjeno tudi po osamosvojitvi v 55. členu slovenske ustave iz leta 1991. Ta člen je slovenska politična desnica večkrat napadla, prav tako je poskušala pravico do splava omejiti z različnimi zakonskimi predlogi, vendar si je vsakič polomila zobe. Javnost se je uprla, slovenske ženske si te pravice preprosto ne pustijo vzeti. Prav tako si danes ne moremo predstavljati, da bi večina Slovenk pristala na vrnitev za domače štiri stene, v vlogo gospodinj. Čeprav se za polno zaposlenost niso borile s feminističnim aktivizmom, ampak jim jo je »podarilo« socialistično gospodarstvo po drugi svetovni vojni, so v tega pol stoletja polne zaposlenosti ženske populacije generacije žensk spoznale, da jim finančna samostojnost omogoča tudi druge oblike neodvisnosti. Slovenske ženske so torej številne napredne zakone, predvsem s področja usklajevanja dela in družine (ki jih je – to je treba poudariti – Slovenija sprejela že v sedemdesetih letih, tj. skoraj sočasno s Švedsko in veliko pred Zahodno Evropo), vzele za svoje in samoumevne. Mentaliteta populacije se je zaradi njih in njihove uresničitve v vsakdanjem življenju bistveno spremenila. A vse te zakonske spremembe tudi v času socializma niso bile sprejete zlahka ali brez ostrih nasprotovanj.

Če bi današnje slovenske feministke imele pogum združiti svojo teorijo s prakso in oblikovati gibanje, ki bi javno nasprotovalo desnemu populizmu in ki bi sistematično razkrivalo primere skrite diskriminacije, bi morda v prihodnosti marsikateri predsodek odpadel in bi marsikaj, kar danes velja za neobičajno, postalo splošno sprejemljivo. Tudi med ženskami samimi. Kot je pokazala tema o feminizmu v Dialogih trenutno takšnega gibanja slovenske feministke niso sposobne oblikovati. Pri tem gre očitno za del nekega širšega pojava v naši družbi v zadnjem obdobju, ko je desni populizem zmeraj agresivnejši, medtem ko levega sploh ni, leva inteligenca pa se je tudi zmeraj manj pripravljena javno izpostavljati.

